

A black and white illustration on an orange background. A long, white, puffy cloud stretches across the upper half of the image. Seven black silhouettes of people are walking along the top of the cloud from left to right. They are carrying various items: a suitcase, a rolling bag, a backpack, and a large bag. On the far left, a brick chimney with a textured pattern is shown, with a small circle at the top from which the cloud appears to be rising. The ground below is a cracked, yellowish-brown surface with several small, stylized black trees. On the right side, a woman with dark hair, wearing a white shirt and a dark scarf, is looking up at the cloud. She has one hand open in a gesture and is holding a long, thin, white bird (possibly a stork) in her other hand. The bird has a long beak and is looking towards the left.

**GUIA DIDÀCTICA DE L'EXPOSICIÓ
MIGRACIÓ I DESPLAÇAMENT
DE PERSONES PER
CAUSES AMBIENTALS**

PRESENTACIÓ

Des de l'**ONGD Entrepobles** presentem l'exposició titulada: «**Migració i desplaçament de persones per causes ambientals**» i també agraïm l'interès mostrat pel fet d'haver-ne sol·licitat la instal·lació al vostre centre educatiu per poder aprofundir en els continguts amb l'alumnat dels diferents cursos.

Aquesta exposició es distribueix en plafons que aborden la crisi ambiental i n'expliquen les causes i conseqüències. Pretén, a més d'informar, fer una crida a l'acció, tot aportant propostes per promoure la implicació de l'alumnat i altres persones visitants en l'emergència climàtica i la defensa dels drets humans.

Els continguts es presenten a través d'una narrativa molt visual que permet tractar de manera didàctica sis dels aspectes clau de la migració per qüestions ambientals. Cadascun d'aquests aspectes s'inclou en un dels roll-ups, on es combinen il·lustracions molt atractives i clares amb textos breus explicatius:

1. **La migració per motius ambientals.**
2. **Causas de la degradació ambiental.**

3. **Conseqüències per a la vida de les persones.**
4. **Més perill per a qui defensa el medi ambient.**
5. **Accions contra la degradació ambiental.**
6. **Cal canviar les lleis per a protegir les persones.**
7. **Dades importants i exemples significatius.**

Per a **Entrepobles**, el tema de l'emergència climàtica és fonamental, i considerem que és una realitat cada vegada més propera que ens interpel·la i que requereix l'acció compromesa i coordinada de tothom. Fruit d'aquesta preocupació, s'han elaborat diferents materials didàctics que tenen molt bona rebuda als centres educatius, i ara volem anar un pas més enllà i abastar la qüestió del desplaçament provocat per aquesta emergència i posar l'atenció sobre el no reconeixement del dret d'asil de les persones que es veuen obligades a desplaçar-se.

Els **objectius** que pretenem aconseguir amb l'exposició i aquesta guia són els següents:

1. **Sensibilitzar sobre el vincle que hi ha** entre els impactes del canvi climàtic global i els desplaçaments forçats de persones en diferents parts del món, especialment, els desplaçaments forçats per causes ambientals.

2. **Proporcionar elements per a l'anàlisi de la responsabilitat Nord-Sud** en la gestió del canvi climàtic i els desplaçaments forçats de les persones.

3. **Impulsar el compromís solidari amb les persones desplaçades** de les seves terres i països a causa del canvi climàtic que es tradueixi en accions que contribueixin a incloure-les plenament en la societat.

I molt especialment adreçats a les persones destinatàries:

1. **Valorar la importància de l'acollida de persones refugiades i migrants**, basada en el respecte als drets humans, la tolerància i la lluita activa contra el racisme i la xenofòbia.

2. **Contribuir a denunciar la situació d'indefensió** en la qual es troben les persones desplaçades dels seus països per motius ambientals, ja que no es reconeix el seu dret d'asil, així com exigir que se'ls reconegui.

I en aquesta guia proposem una sèrie d'**activitats**, encaminades a aconseguir els objectius anteriors, amb la intenció de facilitar la tasca del professorat o persones educadores dels respectius centres educatius. No obstant això, creiem que es poden adaptar i millorar, segons el seu criteri i coneixement del tema.

ACTIVITATS CORRESPONENTS ALS DIFERENTS PLAFONS O ROLL-UPS DE L'EXPOSICIÓ

PLAFÓ DE PRESENTACIÓ AMB PREGUNTES

Activitat 1

És important observar amb atenció el dibuix que hi ha al final del plafó. Què representa?

Activitat 2

Aquesta pregunta: *per què no es reconeix el dret d'asil a les persones refugiades climàtiques?* És molt important i pretenem que estigui en la ment de tothom com a fil conductor durant tota la visita i el treball amb l'exposició per intentar donar-hi resposta. Al final, la tornarem a fer per veure si ja tenim més elements per donar-hi resposta.

Il·lustracions: **Luci Gutiérrez**

Plafó 1

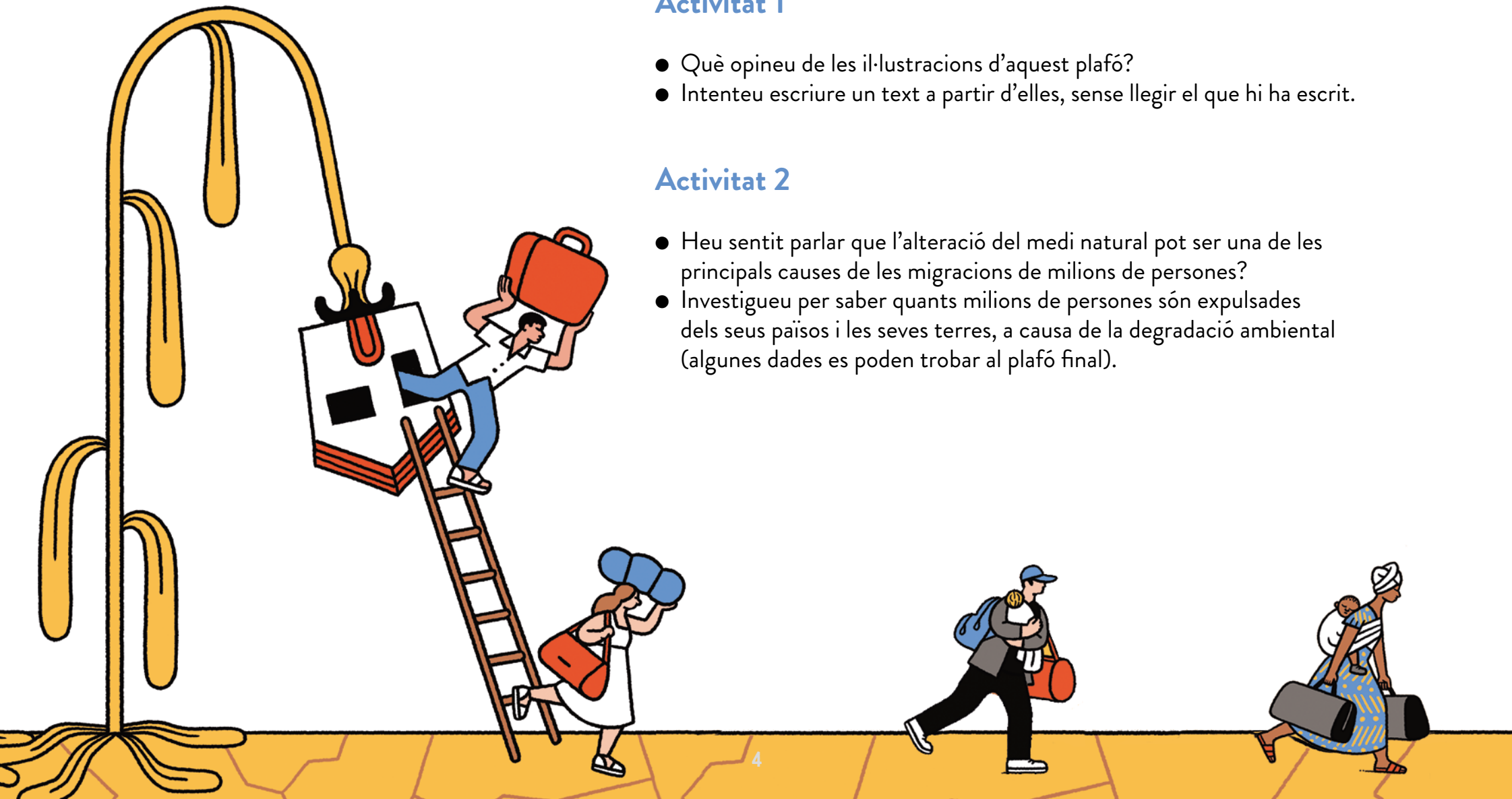
LA MIGRACIÓ PER MOTIUS AMBIENTALS

Activitat 1

- Què opineu de les il·lustracions d'aquest plafó?
- Intenteu escriure un text a partir d'elles, sense llegir el que hi ha escrit.

Activitat 2

- Heu sentit parlar que l'alteració del medi natural pot ser una de les principals causes de les migracions de milions de persones?
- Investigueu per saber quants milions de persones són expulsades dels seus països i les seves terres, a causa de la degradació ambiental (algunes dades es poden trobar al plafó final).

Plafó 2

CAUSAS DE LA DEGRADACIÓN AMBIENTAL

Activitat 1

- Què opineu de les il·lustracions d'aquest plafó? Creieu que representen clarament les diferents causes de la degradació ambiental?

Activitat 2

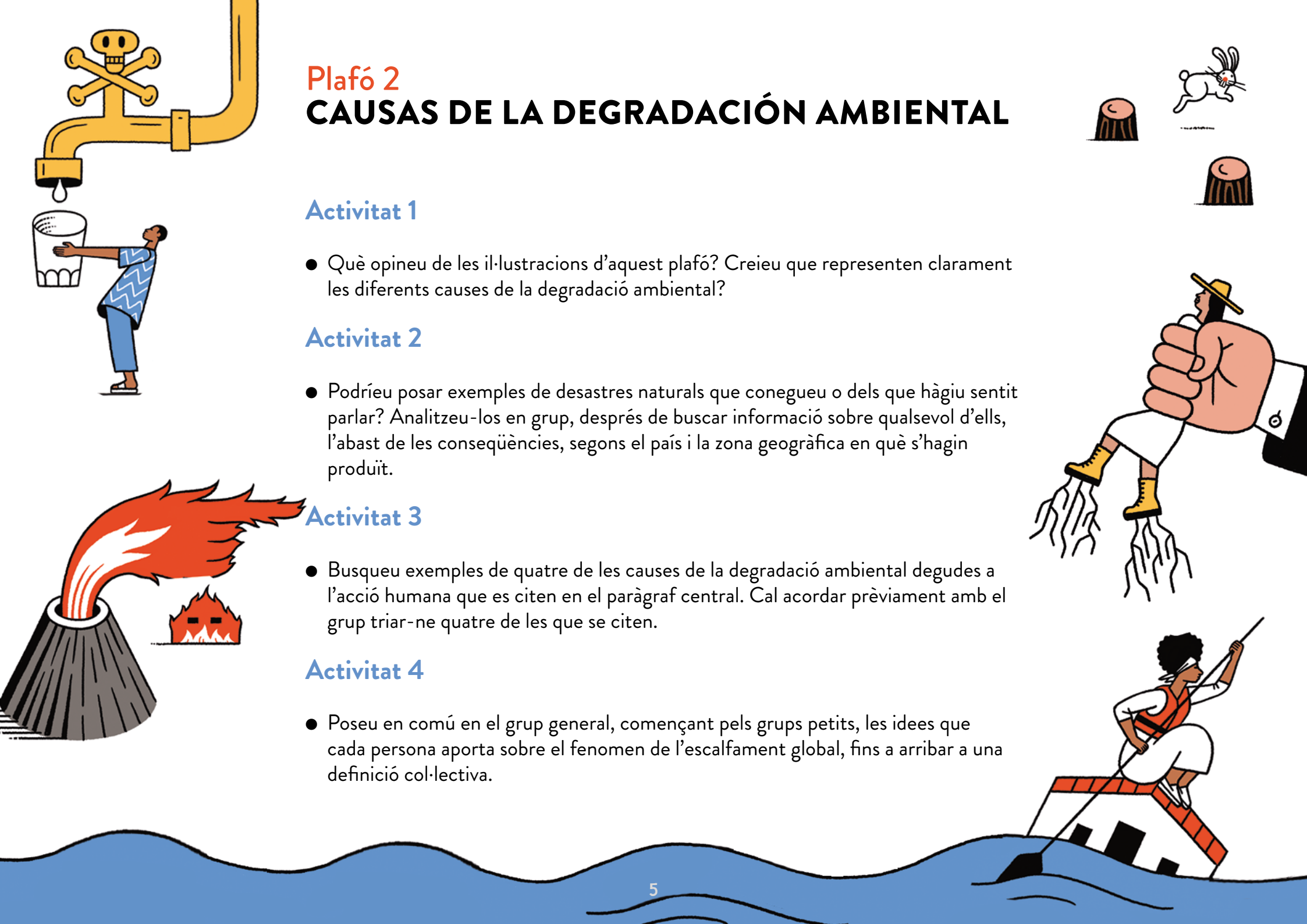
- Podríeu posar exemples de desastres naturals que conegueu o dels que hàgiu sentit parlar? Analitzeu-los en grup, després de buscar informació sobre qualsevol d'ells, l'abast de les conseqüències, segons el país i la zona geogràfica en què s'hagin produït.

Activitat 3

- Busqueu exemples de quatre de les causes de la degradació ambiental degudes a l'acció humana que es citen en el paràgraf central. Cal acordar prèviament amb el grup triar-ne quatre de les que se citen.

Activitat 4

- Poseu en comú en el grup general, començant pels grups petits, les idees que cada persona aporta sobre el fenomen de l'escalfament global, fins a arribar a una definició col·lectiva.

Plafó 3

CONSEQÜÈNCIES PER A LA VIDA DE LES PERSONES

Activitat 1

- Elaboreu col·lectivament, amb el suport de les il·lustracions i sense llegir el que està escrit, un text que exposi les principals conseqüències de la degradació ambiental. A continuació, compareu el que es va elaborar en grup amb els textos escrits al plafó sobre aquestes conseqüències.

Activitat 2

- Poseu exemples d'algunes d'aquestes conseqüències, contextualitzant-les adequadament en aportar dades sobre els llocs on es produeixen i informació sobre les poblacions o comunitats que pateixen aquestes conseqüències.

Activitat 3

- Podríeu citar conflictes causats per l'escassetat d'elements fonamentals per a la vida, com ara l'aigua, que es veuen afectats per l'alteració dels ecosistemes? Podeu buscar informació o demanar-la a les persones voluntàries d'Entrepobles. Per a aquesta ONGD, són importants les accions de suport solidari a les comunitats que defensen l'aigua del seu territori en contra dels interessos de les empreses transnacionals.

Plafó 4

MÉS PERILL PER A QUI DEFENSA EL MEDI AMBIENT

Activitat 1

Comenteu en grup les il·lustracions del plafó.

Activitat 2

Investigueu sobre algunes persones que defensen el medi ambient que s'arrisquen la vida en defensar-lo i en alguns casos l'han perduda: Lolita Chávez i Bernardo Caal a Guatemala, Berta Cáceres a Hondures, i altres...

<https://activistasporlavidia.org>

Elaboreu un text col·lectiu, després de la investigació anterior, en el qual s'exposi el treball valent i arriscat d'aquestes persones juntament amb les seves comunitats per a la defensa del territori, mitjançant la lluita pacífica, contra els interessos de les empreses extractives (mineres, hidroelèctriques...).

Activitat 3

Els perills i amenaces que pateixen les persones que defensen els drets humans (criminalització o denúncies, campanyes de descrèdit, agressions, tortures, assassinats...). No els solen patir diferents persones, sinó que en molts casos es concentren en una persona, com és el cas de les esmentades en l'activitat anterior.

- Com creieu que es pot donar suport a aquestes persones que s'arrisquen la vida i la llibertat per defensar el medi ambient? Quines mesures es prenen per exercir aquest suport des de les comunitats de les quals formen part?
- Creieu que podem fer alguna cosa des d'aquí (des del nostre centre, barri, ciutat...) per donar suport a la seva lluita i defensar els drets i les vides d'aquestes persones?

Activitat 4

És interessant conèixer organitzacions que es dediquen, a la vostra localitat o d'altres de l'Estat espanyol, a la defensa d'aquestes persones.

A Entrepobles, juntament amb altres organitzacions, treballem en aquesta línia i hem desenvolupat materials per donar a conèixer la lluita de les persones defensores i les estratègies per ajudar-les.

- Podeu fer-nos preguntes durant tota la visita o quan l'exposició es faci al vostre centre.

També podeu consultar la nostra pàgina web:
<https://www.entrepueblos.org>
<https://activistasporlavidia.org>

Plafó 5

ACCIONS CONTRA LA DEGRADACIÓ AMBIENTAL

Activitat 1

Les tres accions o mesures proposades comencen amb el verb *garantir*. Quins organismes o institucions creieu que són els responsables de dur a terme aquestes accions o mesures?

- a) Garantir els drets de la població local sobre la terra que ocupa.
- b) Garantir l'accés de les poblacions indígenes als recursos naturals.
- c) Assegurar la participació efectiva perquè les poblacions puguin decidir.

Activitat 2

Per a persones com nosaltres, que formem part de la societat civil, quines accions podem emprendre per prevenir i contrarestar la degradació ambiental? Poseu alguns exemples.

Elaboreu, en grups petits, una llista d'aquestes accions, ordenant-les segons el grau de dificultat que considereu que comporten. A continuació, compareu les llistes dels diferents grups.

Plafó 6

CAL CANVIAR LES LLEIS PER A PROTEGIR LES PERSONES

Activitat 1

- Has sentit parlar mai del dret d'asil?

És un dret molt important, i té una història molt llarga. En aquest quadre, elaborat per la Comissió d'Ajuda al Refugiat (CEAR), es pot veure en quin moment històric sorgeix, quants països l'han signat i en quina llei fonamental s'incorpora a la legislació espanyola.

Activitat 2

- Creieu, després de llegir la definició al plafó i en aquest quadre, que aquest dret proporciona una protecció suficient a les persones refugiades?
- Penseu la resposta i debateu-la, intercanvieu opinions i argumenteu a favor del sí o del no, preferiblement abans de llegir el paràgraf central.

Activitat 3

- Hi ha organitzacions a la vostra localitat (ciutat o poble) que es dediquen a defensar la natura i els drets de les persones migrants i refugiades? Seria interessant esbrinar-ho, ja que és molt probable que existeixin.
- Com podeu conèixer-les i posteriorment col·laborar amb la seva tasca de suport i defensa dels drets de les persones refugiades des del vostre centre educatiu?
- Aporteu, des de grups reduïts, idees sobre com col·laborar activament amb aquestes organitzacions o col·lectius.

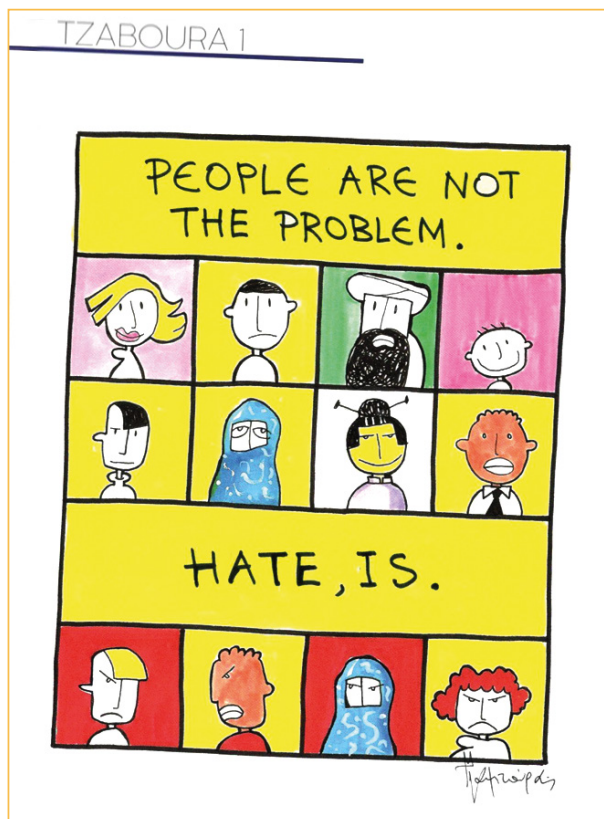
Activitat 4

Un cop vista l'exposició i fetes les activitats proposades, ens preguntem: què més hi podem fer?

Seria interessant pensar en propostes per fer al centre educatiu, per tal de **sensibilitzar sobre l'acollida de persones migrants i refugiades**, des del respecte pels seus drets, i sobre l'ampliació del dret d'asil a aquelles que són expulsades dels seus països a causa de la degradació ambiental.

Ens poden ajudar les persones que treballen en la defensa dels drets de les persones migrants i refugiades a la nostra localitat amb les quals potser hem contactat en l'activitat anterior.

Per exemple, es podria començar posant frases com aquestes o semblants en murals repartits pels espais comuns del centre educatiu, relacionades amb el tema per animar a la gent a reflexionar, a aprofundir-hi i sobretot a participar.

Les persones refugiades són com nosaltres. El que ens uneix com a persones humanes és molt més que el que ens separa

Les persones refugiades climàtiques han de tenir reconegut el dret d'asil. Reivindiquem-ho

Prou somnis ofegats!

Diguem NO als discursos d'odi

Ajudem a fer que les paraules es converteixin en una eina per la pau i la convivència social

Adama Dieng, assessor de l'ONU sobre la prevenció del genocidi: <https://www.youtube.com/watch?v=ExUaHuZ4Zb4>

Plafó 7

DADES IMPORTANTS I EXEMPLES SIGNIFICATIUS

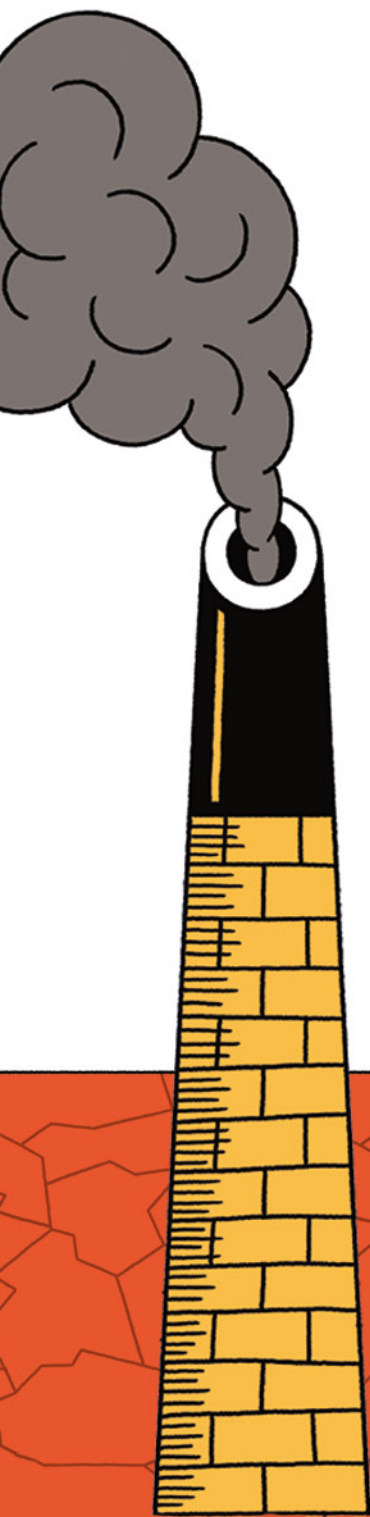
En aquest plafó, el qual recull informació complementària, es poden trobar les respostes a diverses de les preguntes formulades en les activitats anteriors.

Activitat 1

Repartiu-vos en grups per estudiar els casos de les tres empreses espanyoles REPSOL, IBERDROLA i ACS.

Recolliu en un esquema clar les dades sobre l'impacte de les seves accions a l'Equador i Perú, Bolívia i Brasil, i Bolívia i Guatemala respectivament. Amplieu aquesta informació, tot explicant amb més detall els impactes dels projectes d'aquestes empreses extractives en la vida de les persones (comunitats que viuen a la zona on s'han implementat, persones defensores).

A continuació, exposeu una síntesi de la informació recollida a tot el grup.

ANNEX

INTRODUCCIÓ a la visita guiada de l'exposició «Migració i desplaçament de persones per causes ambientals»

La visita guiada comença amb una introducció a l'escalfament global i els seus efectes. Per a aquesta introducció cal imprimir prèviament una sèrie d'imatges i gràfics i mostrar-los a l'alumnat. Aquestes imatges es troben als set arxius PDF que s'adjunten i que s'indiquen en aquesta guia en **cursiva i negreta**. També es pot accedir a alguns dels enllaços utilitzats. La introducció s'ha dividit en tres blocs:

1. Regressió glacial a Svalbard (arxiu **1 Svalbard**), la Vallée Blanche o Mer de Glace (arxiu **2 Vallée Blanche_Mont Blanc**) i la glacera de Monte Perdido (arxiu **3 Glaciar Monte Perdido**)

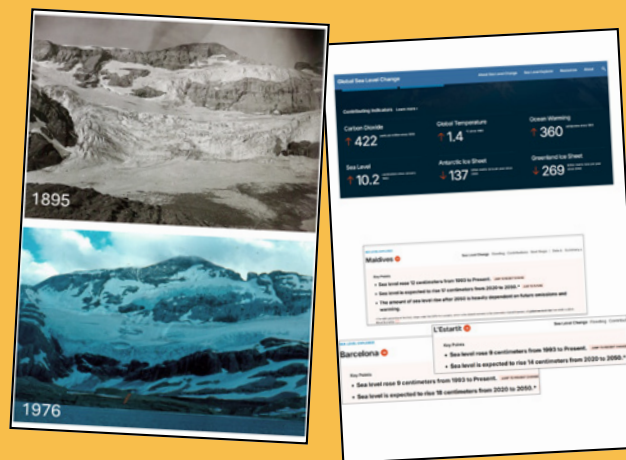
2. Augment de la temperatura i del nivell del mar. Des de la pàgina web «Sea Level Explorer» s'utilitza l'arxiu (**4 Sea Level Explorer**) per descriure tant l'augment global del nivell del mar com l'augment del nivell en punts concrets, com Barcelona i l'Estret de Gibraltar. Així mateix, es descriu l'augment de temperatura global dels oceans i concretament a Barcelona (**5 1a aigua del mar Barcelona**). L'energia extra emmagatzemada pel mar es relaciona aquí amb l'augment de la temperatura i la influència en fenòmens de tempesta extrema com la DANA de València. Es recalca amb exemples de l'augment de la probabilitat que aquests fenòmens es produeixin en el futur a causa de l'augment de la temperatura de l'aigua del mar.

3. Disminució de la precipitació i augment de temperatures. La disminució de la precipitació anual es descriu en dues poblacions (Terrassa i Caldes de Montbui), ja que disposen d'una sèrie de dades del 1950 al 2023. Les dades estan disponibles a METEOCAT. Aquestes dades s'han treballat en un Excel per obtenir gràfics i línies de tendència. Així mateix, de la mateixa font s'han recollit les sèries de dades de **temperatura màxima i mínima de gener i juliol** de l'estació de Caldes de Montbui. Igual que amb les dades de precipitació anual, els gràfics amb la línia de tendència

Arxiu 1 Svalbard

Arxiu 2 Vallée Blanche

Arxiu 3 Glaciar Monte Perdido Arxiu 4 Sea Level Explorer

s'han fet a partir d'un document Excel. En aquest apartat s'ha destacat la disminució del 10 % de la precipitació en els últims 23 anys a les dues poblacions i l'augment de la temperatura tant al gener com al juliol, tant la màxima com la mínima. En els dos casos, s'observa que l'augment de les temperatures màximes (per sobre dels 2°C) és més pronunciat que el de les mínimes (entre 1°C i 2°C). S'adjunta l'arxiu **6 Tª i lluvia comarca Vallès Sèrie 1950-2022** i l'arxiu Excel «Precipitacions i temperatura_Sèrie 1950-2023» per visualitzar el tractament de les dades i l'obtenció dels gràfics. Finalment, es mostren imatges del mar d'**Aral (7 Aral)** on se n'explica la dessecació, a causa de l'ús de l'aigua dels rius que l'alimentaven per conrear cotó, i la disminució que això ha comportat també en les precipitacions, que han caigut en 60 anys fins a un terç de les que hi havia abans de 1955.

A partir d'aquesta introducció s'inicia la visita als plafons de l'exposició. A mesura que s'avança, en alguns plafons es fa referència a qüestions concretes.

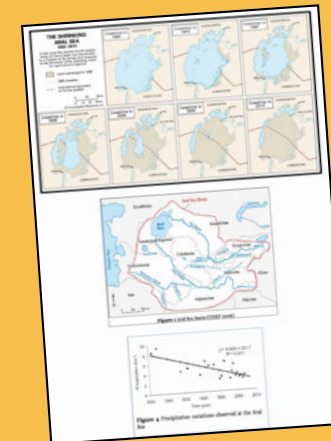
Tres exemples:

- 1. En referència a la contaminació dels aqüífers** (plafó 2), s'explica que a Catalunya el 70 % de les masses d'aigua subterrània estan contaminades.
- 2. En referència a les agressions a defensores del medi ambient** (plafó 4), s'explica el cas de Berta Cáceres.
- 3. En el plafó 5, i en referència a la biodiversitat**, es comenta el cas de la mort de milions de somorgollaires comuns a les costes d'Alaska a causa de l'arribada d'una «bombolla d'aigua calenta» que va alterar els ecosistemes d'aquella zona.

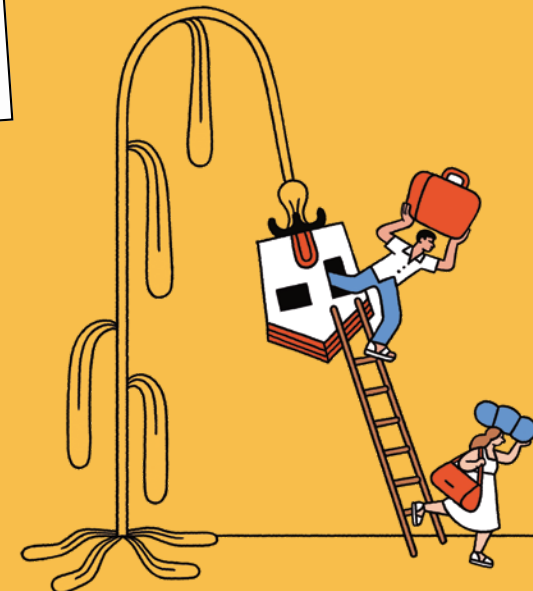
Finalment, una part del temps es dedica a debatre el concepte de persona refugiada i si les persones migrants climàtiques haurien de tenir reconeixement internacional com a persones refugiades.

Arxiu 5 T. Agua del Mar Barcelona Arxiu 6 T. i lluvia comarca Vallès

Arxiu 7 Aral

Material elaborat per:

Con el apoyo de:

Agència Catalana
de Cooperació
al Desenvolupament

Generalitat
de Catalunya

Ajuntament de
Barcelona

Ajuntament de
Castellar del Vallès